

СЪЩНОСТ НА КАЛКУЛИРАНЕТО КАТО ПРОЦЕС НА УСТАНОВЯВАНЕ НА СЕБЕСТОЙНОСТТА НА ПРОДУКЦИЯТА И УСЛУГИТЕ

Понятието “калкулация” има латински произход и означава изчислявам, пресмятам. **Калкулационен обект** е продукт, произведен в предприятието, имащ определена потребителна стойност и предназначен за продажба или за вътрешно потребление.

Калкулационна сума е съвкупността от всички разходи, отчетени за калкулационния обект. **Калкулационната единица** служи за измерване на калкулационния обект. Мярката, в която се изразява един калкулационен обект се нарича калкулационна единица. Тя не характеризира икономическата същност на обекта, а служи за негов измерител и се определя от натурално-веществената му форма. Калкулационната единица изразява количеството еднородна продукция с определена потребителна стойност и качество. Между калкулационния обект и калкулационната единица съществува тясна взаимна връзка. Общото между тях е, че се отнасят до един и същ продукт. Различават се по това, че са свързани с отделни етапи на калкулирането.

Себестойността на една калкулационна единица се определя от частното на калкулационната сума и количеството на калкулационните единици. **Калкулационният период** е периодът от време, за който се калкулира себестойността на продукцията.

Прилаганите методи за калкулиране на себестойността на произведената продукция се определят от прилаганите в предприятието производствени методи и технологията на производството. В зависимост от това в практиката се прилагат различни методи за калкулиране на себестойността на продукцията, които могат в най-общ вид да се класифицират, както е посочено по-долу.

1. Договорен (поръчков) метод – прилага се при индивидуалните производства когато аналитичното отчитане на разходите се извършва по поръчки. Обектът на отчитането обикновено съвпада с обекта на калкулирането. Общата себестойност се изчислява като сбор от всички разходи, отчетени по съответните калкулационни статии за съответния договор/поръчка). Когато отчитането се организира по серии или по отделни изделия в дадена поръчка, общата сума на разходите се разделя на количеството изделия за да се установи себестойността на единица изделие.

2. Метод за калкулиране на себестойността на многосъставна (сложна) продукция – прилага се при производството на сложна продукция, когато

производството и е в резултат на монтирането на предварително произведените части и когато аналитичното отчитане на разходите се организира поотделно за всеки детайл. Себестойността на крайното изделие се получава чрез сумирането на разходите/себестойността) на отделните възлови елементи и части на изделието. Първо се извършва калкулиране на себестойността на всеки отделен елемент, след което се калкулира себестойността на отделните поднива и т.н. Често този метод се прилага в съчетание с друг калкулационен метод доколкото се изчислява индивидуалната себестойност на отделните елементи, поднива и т.н.. Прилага се най-вече в сложни промишлени производства и в строителството.

3. Пофазен (попреработков) метод

Прилага се в случаите, когато производственият процес се извършва в отделни фази (стъпки, етапи) на преработка. Прилага се обичайно в два варианта:

- Безполуфабрикатен вариант – този вариант намира приложение обикновено, когато количеството на произведената и преминала в следващите фази на преработка продукцията съвпада и незавършените продукти нямат друго алтернативно използване освен да бъдат прехвърлени в следваща фаза на преработка.

- Полуфабрикатен – този вариант намира приложение когато количеството на произведената продукция и предадената за преработка в следващи фази се различава, както и при наличието на наличности в междинни складове и алтернативи за използване на изделията, намиращи се в определена фаза на преработка. След конкретната преработка в определена фаза от производствения процес могат да се складират различни количества от полуфабрикати и съществуват възможности за алтернативното им използване освен за прехвърляне в следваща производствена фаза на преработка.

За прилагането на метода е нужно основните производствени и общопроизводствените разходи да се отнесат към определени фази на производствения процес за произведените там количества. Тези количества с изчислената си себестойност се прехвърлят към следващите производствени фази и/или производствени места.

4. Метод с използване на еквивалентни числа

Калкулационният метод с използване на еквивалентни числа се прилага, в случаите когато се произвеждат повече продукти от едни и същи изходни суровини или при използването на еднакви производствени методи. Методът обичайно се прилага, тогава когато предприятието с едно и също оборудване произвежда различни продукти, варианти на основното изделие, свързани с размер, обем, форма, цвят, големина,